

ötévi, *Koncsár* Györgyöt ötévi, *Koncsár* Istvánt ötévi, *Bekics* Perót nyolcévi, *Zsifkovics* Simont hatévi, *Oblakovics* Atanázt hatévi, *Kacsár* Sztevót ötévi, *Csorics* Milánt ötévi, *Matiaszevics* Pált ötévi, *Radovánovics* Sztevót ötévi, *Hrvacsanin* Mojót hétévi, *Hrvacsanin* Dmitárt ötévi, *Erak* Györgyöt hatévi, *Kalenber* Sztevót hatévi, *Gjurits* Sándor dr.-t hatévi, *Bacsics* Lázárt ötévi, *Vukdragovics* Vásót ötévi, *Mitrics* Milét ötévi, *Podunovics* Dánielt ötévi, *Jagnics* Györgyöt ötévi és *Vukelics* Milánt ötévi súlyos börtönre ítélte. A többi huszonkét vádlottat a büntetőtörvénykönyv 250. szakasza szerint fölmentették.

Az ítélet fölolvása után tíz percnyi szünet volt. A közönség elhagyta a termet. Szünet után az ítélet megokolását olvasta föl Pavesics szavazóbíró. Az ítélet megokolásának fölolvása után Hinkovics dr. védő az összes elítéltek nevében fölbevezést jelentett be az ítélet marasztaló része ellen, s az elítéltek azonnal való szabadonbocsátását kérte.

Accurti ügyész fellebbezett az ítélet fölmentő része ellen, a marasztaló részben azonban megnyugodott.

Az elnök kijelentette, hogy a bíróság a szabályok szerint fog eljárni, s a tárgyalást bezárta.

A pör tárgyalása hét hónapig és két napig tartott. Ez idő alatt összesen 150 tárgyalási nap volt. Délután Pavesics, az egyik szavazóbíró, a vádlottaknak cellájukban és a kórházban olvasta fel az ítéletet.

J

1909 okt. 6

A „Népszava” vezércikke¹ a „zágrábi szerb felségsértési pör”-ben hozott ítéletről²

Éppen egy éve, hogy Bosznia—Hercegovinának az osztrák—magyar monarchiához való viszonya egy császári és királyi okkupáció helyett annexió nevet kapott. Ez a névváltoztatás, amelynek jelentősége abban áll, hogy a berlini nemzetközi szerződés alapján gyakorolt tényleges uralom helyett a török szultán névleges felségjogának megszűnésével az osztrák—magyar birodalom az országokat államjogilag is magához csatolja, rengeteg sok áldozatába került a monarchia népeinek. Az egész annexió ügy és a nyomában támadó szerb bonyodalom jórészt annak a néprontó agrár-feudális politikának [a] kifakadása, amely a magyar koalíciós uralommal ráfeküdt az országra, sőt az egész monarchiára, mert a nagyhatalmi hóbortot szolgáló közös külügyminisztériumban erős szövetségesre akadt. A nagybirtok a maga mezőgazdasági profitja védelmében a Balkán-államok, elsősorban Szerbia nyersterményeit sújtó vámpolitikát erőszakolt ki, s ennek két következménye lett. Elsősorban hihetetlenül megdrágult az élelmiszer az osztrák—magyar vámvonalon belül, másodsorban a Balkán ipari bojkottal torolta meg az ellenséges vámpolitikát, s így az itteni nehéz életviszonyokat az általános ipari és gazdasági pangás tette csaknem elviselhetetlenné. Érthető, hogy a tenger felől, Magyarország felől is elzárt és a saját zsírjában megfulladásra kárhóztatott Szerbiában mily magas fokra hághatott az elkeseredés a váratlanul lecsapó annexió hírére, amely még szorosabb, még erősebb gyűrűvel fenyegette. Az ezerholdasok azonban a szerb háborús készülődésekkel egyáltalán nem voltak hajlandók vámpolitikai engedékenységre, sőt inkább tüzelték a külügyi és [a] hadügyi kormányt a háborúra. •

Ekkor hangoztattuk, hogy az agrár-feudális uralom a szerb sertések útját magyar katonák vére árán is elzárja. E nyilvánvalóan galárd politika leleplezésére igen alkalmasnak bizonyult a nagyszerb összeesküvés, a nagyszerb felségárulás rémének földözése. Nem elég, hogy ez a vámpolitika az élelmiszer-drágaság és gazdasági pangás csapásaival sújtotta a birodalmat, nem elég, hogy a Szerbia elleni mozgósítás körülbelül egy félmilliárd készpénzkiadást s ezenfelül kiszámíthatatlan veszteségeket és károkat okozott, nem elég, hogy a török szultán szuverénitására is ötvennégy millió kártérítést fizettünk, az erőszakos balkáni politikának, az annexiónak, egyúttal a horvátországi darabonturalomnak igazolására meg kellett csinálni ezt a zágrábi pört, amely a huszadik századnak egyik legnagyobb botránya.

Egy börtönbe való gazember vagy talán egy testileg-lelkileg fertőzött, perverz agent provocateur, Nasztics György leplezi le a szerb forradalmi összeesküvést, amelyben saját vallomása

¹ A közlemény címe és lelőhelye: *A zágrábi ítélet* — Népszava 1909. okt. 6; 236. sz.

² Vö. a magyar munkássajtó korábbi, a zágrábi pör világviszhangját elemző cikkével. (*A világ veridiktje a zágrábi pörről* — Népszava 1909. júl. 23; 173. sz.)

szerint ő játszotta volna a vezérszerepet. És megindul a vizsgálat, egyre-másra tartóztatják le az embereket. Ötvenhárom tisztességes, büntetlen előéletű polgár kerül fogságba, és csak nyolc hónap után állítják őket a bíróság elé, bár a horvát törvény szerint bírói kihallgatás nélkül senkit sem szabad fogságra vetni.

A vád tényeket nem tud ellenük még állítani sem. De hivatkozik a gyanúra, hogy van egy forradalmi szervezet, amelynek célja Horvát—Szlavon—Dalmátországot a monarchiától elszakítani és Szerbiához csatolni; hivatkozik a gyanúra, hogy a vádlottak e szervezet tagjai.

A vád sohasem mondta meg, hogy ez vagy az a vádlott mit cselekedett, hanem általánosságban vádolta valamennyit oly cselekedetekkel, amelyekből a forradalmi szervezet céljaira való törekvést állítólag meg lehet állapítani. Jellemzésül megemlítiük, hogy a vádpontok között az is szerepel, hogy: szerb dalokat felségárulási szándékkal terjesztettek, ugyanily szándékkal cirill betűket használtak, magukat szerbeknek nevezték, a szerb király arcképét lakásukban kiakasztották, szerb öltözetet, szerb színű szalagot viseltek, szerb lobogót használtak stb... Arról is szólt a vád, hogy a terheltek Bosznia—Hercegovinát is ki akarják szakítani a monarchia egységes államszövetségéből, erről szólt a vád az annexió előtt, amikor az országok még jogilag nem is tartoztak a monarchiához.

Ehhez a vádhoz teljesen méltó volt a tárgyalás vezetése. A Népszava volt az egyetlen magyar lap, amely állandóan és következetesen támadta a zágrábi törvényszéknek ezt a fölháborító eljárását; a mi olvasóközönségünk előtt tehát nem szükséges e példátlan részleteket ismételni. De hogyan is várhattunk volna tárgyilagosságot, igazságszeretetet attól a bíróságtól, amelynek tagjai — mint Björnson írja egy szemtanú előadása nyomán — a legalsóbbrendű éjjeli lebujsokban holtrészegen tanyáztak. A horvát bán megtalálta a maga embereit erre a pörre is, amelynek egyik célja volt, hogy a bécsi kamarilla régi elve, a „divide et impera!” alapján összeveszejtse a horvátokat és szerbeket, szétrobantsa a horvát—szerb koalíciót, amely a két testvérnép egyesült erejével követeli az alkotmányos, parlamentáris kormányzást. A horvátokat tehát a szerbek ellen kellett bőszeníteni az ellentétek mesterséges kiélesítésével, a szerbek horvátgyűlöletének hazug vádjával.

A zágrábi pör tárgyalásának módját, a vádlottaknak böjttel és magánzárkával, a védőknek szőmegvonással és pénzhírsággal való fegyelmezését, a védelem megszorítását, a vádnak adott féktelen szabadságot még ott is elítélik, ahol most az ítélet enyhéségével meg vannak elégedve. Ugyanott elismerik azt is, hogy a százötven napig tartó tárgyaláson nem sikerült a felségárulás tényét tárgyilagosan bebizonyítani, csak azt, hogy a vádlottak összeköttetést tartottak fenn Szerbiával oly időben, amikor közte és monarchiánk között feszült volt a viszony. Úgy, de a fiumei és zárai rezolúcióban részes magyar politikusok, akiknek a koalíció uralomra jutásában oly jelentékeny szerepük volt — Polonyi, Justh és társaik —, ehhez a mozgalomhoz majd csak olyan közel állottak, mint a zágrábi pör vádlottjai, mint az ítéletben megbélyegzett horvát—szerb koalíció. És ezeknek az uraknak, akik a hatalomért elveikkel együtt régi fegyvertársaikat is cserbenhagyták, eszükbe sem jutott tiltakozni e pör ellen, amely Magyarországnak is letörölhetetlen szégyene.

A zágrábi pör sodomai bíróságában mégis akadt legalább egy igaz ember, aki megakadályozta, hogy hóhér kezére jussanak olyan emberek, akik — ha igaz lenne a vád — akkor sem tettek volna egyebet, mint a sokat magasztalt faji és nemzeti önállóság és nemzeti egység céljaira törekedtek a fegyverekre támaszkodó hatalom fajokat elválasztó és fajokat egyesítő államalkotó erejével szemben. Becsületes ember irtózáttal gondol arra, hogy ilyen törekvésnek bitó legyen a díja. Az a 184 esztendei börtön, amit most Zágrábban 31 emberre kiszabtak,³ az is döbbenetes kérdéseket riaszt föl bennünk: Európában vagyunk-e? A huszadik században élünk-e?

Lehetetlen, hogy azt a huszonkét vádlottat, akik még az ítélet szerint is ártatlanul ültek több mint egy évig börtönben — ne kövessék minél előbb a szabadságban a többiek. Ezt követelnie kell minden tisztességes, igazságszerető, emberséges embernek.

Osztályoknak, fajoknak és nemzetiségeknek egymás elleni küzdelmében a szociáldemokrácia sohasem lehet máshol, mint a gyöngébb, az elnyomott pártján. És ezért is igaza van Branting elvtársnak, a svéd szociáldemokrata párt elnökének, hogy Magyarországon csak akkor köszönt be a különféle fajú népek között az egyenlőség, ha az általános választójogot követelő szervezett pörtlétszám megdönti a mostani, elnyomáson alapuló osztályuralmat.

³ Pontosabban: a 31 elítélt vádlottat összesen 164 évi börtönre ítélték. (A zágrábi törvényszék ítéletének részletezését l. 47/1. irat.)